

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 maja 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Paweł Rygiel (spr.)
Sędziowie:	SSA Barbara Górczanowska SSA Grzegorz Krężolek
Protokolant:	st.sekr.sądowy Katarzyna Wilczura

po rozpoznaniu w dniu 18 maja 2016 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa E. J.

przeciwko Towarzystwu (...) S.A.

w W.

o zapłatę

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach

z dnia 30 października 2015 r. sygn. akt I C 2038/15

1. oddala apelację;

2. zasądza od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 2 700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Barbara Górczanowska SSA Paweł Rygiel SSA Grzegorz Krężolek

sygn. akt I ACa 160/15

UZASADNIENIE

E. J. domagała się zasądzenia od (...) S.A. w W. kwoty 65.000 zł z ustawowymi odsetkami tytułem zadośćuczynienia i kwoty 40.000 zł z ustawowymi odsetkami tytułem odszkodowania, a to w związku z krzywdą i szkodą wynikająca ze śmierci jej ojca R. M..

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy zasądził od strony pozwanej Towarzystwa (...) S.A. w W. na rzecz powódki E. J. kwotę 85 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 30 lipca 2015 roku do dnia zapłaty; oddalił powództwo w pozostałej części i rozliczył między stronami koszty procesu.

W sprawie poza sporem pozostawało, że R. M., ojciec powódki, poniósł śmierć na skutek wypadku komunikacyjnego z dnia 12 września 2013 r., którego sprawca, S. O., był ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej u pozwanego ubezpieczyciela. W toku postępowania likwidacyjnego (...) S.A. wypłaciła E. J. kwotę 15.000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę jakiej doznała w związku ze śmiercią ojca.

Sąd poczynił ustalenia faktyczne, z których wynika, iż R. M. był ojcem czułym, spędzającym dużo czasu z córką. W tym zakresie Sąd przywołał okoliczności faktyczne dotyczące czynności opiekuńczych i charakteru więzi istniejących w dzieciństwie i okresie młodzieńczym powódki. Relacje te nie zmieniły się także w późniejszym czasie. Jakkolwiek bowiem w 1998 r. powódka wyjechała z domu rodzinnego celem kontynuowania nauki, a w 2003 r. założyła własną rodzinę, to nadal utrzymywała bliskie i ciepłe relacje z rodzicami. Nadto, gdy powódka była w ciąży została wyrzucona przez męża i wówczas zamieszkała z rodzicami. Ojciec opiekował się nią w okresie ciąży i położu, a po urodzeniu dziecka – pomagał w opiece i wspomagał powódkę finansowo.

W 2007 r. powódka podjęła pracę, nadal mieszkając z rodzicami i korzystając w dużym zakresie z ich pomocy. W 2010 r. poznała mężczyznę i wówczas wyprowadziła się od rodziców, zamieszkała jednak w ich pobliżu – w bloku obok. W związku z tym nadal utrzymywała z rodzicami, w tym ojcem, bliskie relacje. R. M. pomagał córce finansowo, jak też świadczył pomoc poprzez osobiste starania w opiece nad dzieckiem powódki. Sąd odnotował przy tym fakty wskazujące na charakter i rozmiar świadczonej pomocy.

W dalszych ustaleniach Sąd odnotował okoliczności, z których wynika wysoki stopień przeżyć powódki w związku ze śmiercią jej ojca.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy, odwołując się do treści art. 446 § 3 i 4 k.c., uznał zgłoszone roszczenie za uzasadnione. Odnotowując przesłanki przyznania zadośćuczynienia w związku ze śmiercią osoby bliskiej i czyniąc w tym zakresie rozważania prawne co do ich rozumienia, ocenił, iż należna powódce suma z tytułu doznanej przez nią krzywdy odpowiada kwocie 80.000 zł. Uwzględniając, iż powódce strona pozwana wypłaciła już kwotę 15.000 zł uznał, iż zasadne jest z tego tytułu zasądzenie dalszej kwoty 65.000 zł.

Sąd odnotował także przesłanki zasądzenia odszkodowania za istotne pogorszenie sytuacji życiowej, przewidziane art. 446 § 3 k.c. Uznał, iż z tego tytułu należy się powódce kwota 20.000 zł, argumentując w sposób szczegółowy tak samą zasadność przedmiotowego roszczenia, jak i odnosząc się do wysokości zasądzonej kwoty.

O odsetkach Sąd orzekł odwołując się do reguł wynikających z art. 481 k.c. i art. 14 ust.1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. z 2013 r., poz. 391 ze zm.).

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i art. 100 k.p.c.

Od powyższego orzeczenia apelację wniosła strona pozwana, zaskarżając wyrok co do części zasądzającej świadczenie w zakresie kwoty 50.000 zł oraz co do kosztów procesu. Apelujący ubezpieczyciel zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, a to:

- art. 446 § 3 k.c. poprzez uznanie, że powódka doznała znacznego pogorszenia warunków życiowych w związku ze śmiercią ojca, a należne jej odszkodowanie winno wynosić 20.000 zł., podczas gdy powódka nie wykazała istnienia przesłanek określonych tym przepisem, w tym nie przedłożyła żadnych dokumentów poświadczających, że zmarły

udzielał jej wsparcia finansowego w deklarowanej wysokości, jak też nie zaferowała żadnych dowodów, z których wynikałaby wysokość uzyskiwanych przez zmarłego dochodów;

- art. 446 § 4 k.c. poprzez uznanie, iż odpowiednią sumą zadośćuczynienia jest kwota 80.000 zł, podczas gdy jest to kwota rażąco wygórowana, a jej przyznanie narusza funkcje kompensacyjną zadośćuczynienia, w szczególności w sytuacji, gdy powódka nie zaferowała żadnych dowodów pozwalających ustalić rozmiar krzywdy, podczas gdy jest kobietą dorosłą, wychowującą dziecko, mającą partnera oraz matkę, na których wsparcie i pomoc może liczyć.

W uwzględnieniu podniesionych zarzutów strona pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez obniżenie zasądzonej kwoty do kwoty 35.000 zł i stosunkowe rozliczenie kosztów procesu. Wniosła także o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Powódka wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja strony pozwanej nie może odnieść zamierzonego skutku.

W pierwszej kolejności należy odnotować, że zarzuty apelacji zostały w części nieprawidłowo sformułowane. Naruszenie prawa materialnego polega na wadliwym jego zastosowaniu (bądź niezastosowaniu) w orzeczeniu opartym na trafnych ustaleniach faktycznych. Tylko wówczas, gdy niekwestionowane są ustalenia faktyczne, a wadliwość rozstrzygnięcia sprowadza się do niewłaściwej subsumpcji, można mówić o obrazie prawa materialnego.

W związku z powyższym, reinterpretując zarzuty podniesione w apelacji, wymaga odnotowania, że jakkolwiek pozwany ubezpieczyciel nie wyeksponował w apelacji zarzutów przeciwko podstawie faktycznej, ograniczając się do ich sformułowania jako naruszeń prawa materialnego, to w rzeczywistości znacząca część zarzutów kwestionuje ustalenia Sądu I instancji. O ile bowiem strona apelująca podnosi, iż powódka nie sprostowała obowiązkowi dowodowemu, a ustalenia faktyczne poczynione w sprawie nie znajdują oparcia w treści zaferowanych i zgromadzonych dowodów, to zasadnym jest stwierdzenie, iż sprowadza się to do zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych.

Zarzut ten nie jest uzasadniony. Ustalenia faktyczne zostały oparte o wszystkie przeprowadzone dowody, a ich ocena mieści się w granicach wyznaczonych art. 233 § 1 k.p.c. Z tych względów ustalenia te Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne.

Nie jest w szczególności uzasadnione twierdzenie strony pozwanej, że dla poczynienia ustaleń dotyczących świadczenia przez R. M. pomocy finansowej córce oraz zakresu tej pomocy, niezbędne było powołanie ściśle określonych środków dowodowych z dokumentów. W polskiej procedurze cywilnej moc procesowa oznaczonych środków dowodowych jedynie wyjątkowo jest określona konkretną normą prawną (np. art. 11 k.p.c. i art. 246-247 k.p.c. oraz przepisy dotyczące domniemań prawnych). Art. 233 k.p.c. statuuje natomiast zasadę swobodnej oceny dowodów, która odnosi się do wyboru określonych środków dowodowych i do sposobu ich przeprowadzenia. Jakkolwiek swobodna ocena dowodów nie jest dowolna, a w doktrynie i orzecznictwie formułowane są reguły ocenne, to jednak nie może się to sprowadzać do zbyt wyraźnego wskazywania na „szczególną” moc dowodową określonego środka dowodowego. W konsekwencji przyjęć należy, że w ramach ustalonych przepisami kodeksu postępowania cywilnego reguł dowodzenia, wykazaniu określonych okoliczności faktycznych mogą służyć wszelkie, adekwatne środki dowodowe, a konkretne oceny co do zadośćuczynienia obowiązkowi dowodowemu poddane są indywidualnej sędziowskiej ocenie dowodów.

W świetle powyższego dokonane w sprawie ustalenia faktyczne, dotyczące w szczególności charakteru więzi pomiędzy powódką a jej ojcem, jak też zakresu świadczonej pomocy finansowej i osobistej, nie budzą wątpliwości. Przed wszystkim znajdują one potwierdzenie w treści wszystkich dowodów osobowych. Wynika z nich, że pomimo tego, że powódka jest osobą dorosłą, mającą własne dziecko, to jej sytuacja życiowa ułożyła się w taki sposób, iż nadal w szerokim zakresie korzystała z pomocy rodziców. Od 2003 do 2010 r., po porzuceniu przez męża, wraz z córką

mieszkała z rodzicami. W późniejszym okresie, wiążąc się z innym mężczyzną, zamieszkała w bloku naprzeciwko rodziców. Przez znaczną część tego okresu powódka nie pracowała. Wiarygodnym zatem pozostaje, że przez przeważającą część tego okresu prowadziła z rodzicami wspólne gospodarstwo domowe, w szeroki sposób korzystając z ich pomocy. Także fakt zamieszkania w bezpośredniej bliskości rodziców uwiarygadnia zeznania, iż nadal w dużym rozmiarze ojciec pomagał powódce w opiece nad małoletnią córką. Przy nadal istniejącym wysokim stopniu bliskości, okoliczność pomocy finansowej świadczonej przez zmarłego powódce pozostają w zgodzie z zasadami doświadczenia życiowego. W świetle powyższego nie sposób zakwestionować dokonanych w pierwszej instancji ustaleń faktycznych.

W tym stanie rzeczy podzielić należy ocenę prawną Sądu Okręgowego co do zastosowania w sprawie art. 446 § 3 k.c.

Ponad rozważania Sądu I instancji wskazać należy, że z treści w/w przepisu wynika, iż roszczenie odszkodowawcze związane ze znacznym pogorszeniem sytuacji życiowej na skutek śmierci zmarłego, przysługuje „najbliższym członkom rodziny”. O tym, kto jest najbliższym członkiem rodziny zmarłego decyduje układ faktyczny stosunków rodzinnych pomiędzy zmarłym a tymi osobami. Bez wątplenia do kręgu osób uprawnionych w świetle tego przepisu należy zaliczyć osoby, których sytuacja życiowa kształtowała się w pewnej zależności od zmarłego. Jak na to wskazują dokonane w sprawie ustalenia faktyczne, taki stopień zależności istniał pomiędzy powódką a jej zmarłym ojcem. Pomimo bowiem tego, że E. J. jest osobą dorosłą, która ma własną córkę i obecnie jest związana z innym mężczyzną, to do 2010 r. pozostawała z ojcem we wspólnym gospodarstwie domowym, by po wyprowadzeniu się – z uwagi na bliskość miejsca zamieszkania – nadal korzystać z jego pomocy osobistej i finansowej. Zakres istniejącej bliskości i charakter świadczonej pomocy wskazuje, iż nadal – pomimo pewnego rozluźnienia – stosunek wzajemnej zależności pozostał.

Po drugie, akceptując rozważania prawne Sądu I instancji co do przesłanek przedmiotowego roszczenia podkreślić należy, że odszkodowanie to obejmuje szeroko rozumiane szkody majątkowe, często nieuchwytnie i trudne do obliczenia, prowadzące do znacznego pogorszenia sytuacji życiowej osoby najbliższej. Obejmuje zarówno straty wynikające z pogorszenia sytuacji materialnej, jak i utratę realnej możliwości polepszenia warunków życia, czy też straty wynikające z pogorszenia sytuacji życiowej na skutek silnego przeżycia psychicznego na skutek śmierci osoby bliskiej, jak też szkody, które nie mają bezpośredniego charakteru materialnego, ale polegają na obiektywnym pogorszeniu pozycji życiowej danej osoby w świecie zewnętrznym. Obejmuje przy tym zarówno szkody obecne jak i przyszłe, które dają się ocenić materialnie.

Dla oceny zasadności przedmiotowego roszczenia konieczne jest porównanie sytuacji życiowej rodziny zmarłego poszkodowanego przed jego śmiercią oraz czy i na ile uległa ona pogorszeniu wskutek jego śmierci.

Szczegółowe porównanie sytuacji rodziny powódki dokonane przez Sąd Okręgowy prowadzi do przyjęcia zasadności kwestionowanego rozstrzygnięcia. Nie ulega wątpliwości, że sytuacja życiowa E. J. na skutek śmierci ojca uległa pogorszeniu. Wystarczy wskazać na zakres pomocy osobistej świadczonej przez R. M., w tym przede wszystkim polegającej na opiece nad małoletnią córką powódki. Taka pomoc ma swój wymiar majątkowy, o ile wziąć pod uwagę ewentualne koszty, które powódka musiałaby ponieść dla zapewnienia tego rodzaju opieki odpłatnie. Nadto świadczona przez zmarłego, w miarę potrzeby i okazjonalnie, pomoc finansowa uzasadnia ocenę, iż na skutek śmierci ojca u powódki nastąpiło znaczne pogorszenie sytuacji życiowej. W tym stanie rzeczy przyjęcie wymiaru majątkowego tego pogorszenia na kwotę w stosunkowo niewielkiej wysokości (20.000 zł) nie budzi zastrzeżeń.

W pełni na aprobatę zasługuje także całość rozważań Sądu Okręgowego odnoszących się do przesłanek określonych art. 446 § 4 k.c. i wysokości sumy przyznanej powódce tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Przyznać należy, że przyjęta kwota 80.000 zł jest wysoka w stosunku do świadczeń przyznawanych w podobnych sprawach członkom rodziny zmarłego, którzy założyli już własną rodzinę. Tym niemniej wysokość ta jest usprawiedliwiona szczególnymi okolicznościami niniejszej sprawy. Pomimo bowiem tego, że powódka jest osobą dorosłą, aktualnie pozostającą w związku i posiadającą na wychowaniu własne dziecko, to jednak ustalony stan faktyczny wskazuje na taki rodzaj jej więzi ze zmarłym ojcem, który jest zbliżony do sytuacji pozostawania we wspólnym gospodarstwie domowym i pozostawania w relacjach współzależności. To, przy stwierdzonym stopniu

przeżyć psychicznych powódki związanych ze śmiercią ojca, uzasadnia przyjęcie sumy zadośćuczynienia na poziomie wyższym niż miałyby to miejsce przy tradycyjnych relacjach dorosłych i samodzielnych dzieci z rodzicami.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł zgodnie z zasadą odpowiedzialności za jego wynik (art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.). Na zasądzone koszty składa się kwota opłaty od wynagrodzenia pełnomocnika, ustalona zgodnie z § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust.1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 490 z późn. zm) w zw. z § 21 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1804).

SSA Barbara Górczanowska SSA Paweł Rygiel SSA Grzegorz Krężolek